

ტროლი ესაა პიროვნება, რომელიც კამათის პროვოცირებით ან აგრესიის გამოვლენით ონლაინ სივრცეში უთანხმოებას იწვევს. ამ მიზნით, ტროლი პოსტავს პროვოკაციულ, არათემატურ მესიჯებს საინფორმაციო ჯგუფებში, Chat-Room-ებში, ფორუმებზე, ბლოგებზე. ის მომხმარებლების/მკითხველების ემოციურ პროვოცირებას ახდენს და ხელს უშლის რაიმე თემაზე ჯანსაღი დისკუსიის წარმართვას.

ჰიბრიდული ტროლი (Hybrid Trolls) – კლასიკური ტროლისგან იმით განსხვავდება, რომ ის კონკრეტული მესიჯებისა და იდეოლოგიის გავრცელებისთვისაა დაქირავებული. ნატოს სტრატეგიული კომუნიკაციების ცენტრი პრორუსულ ტროლებს სწორედ ამ ტერმინით მოიხსენიებს. ჰიბრიდული ტროლი მოქმედებს კონკრეტული მიმართულებით, სახელმწიფოს ან სახელმწიფო ინსტიტუტის დაქვემდებარებაში.

როდის იყენებენ ტროლებს?

ტროლების პრობლემის აქტუალობა სახელმწიფო და არასამხედრო აქტორების მიერ კონფლიქტებში სოციალური მედიის გამოყენებამ განაპირობა. სოციალურ მედიას შემდეგი მიზნების მიღწევისთვის იყენებენ:

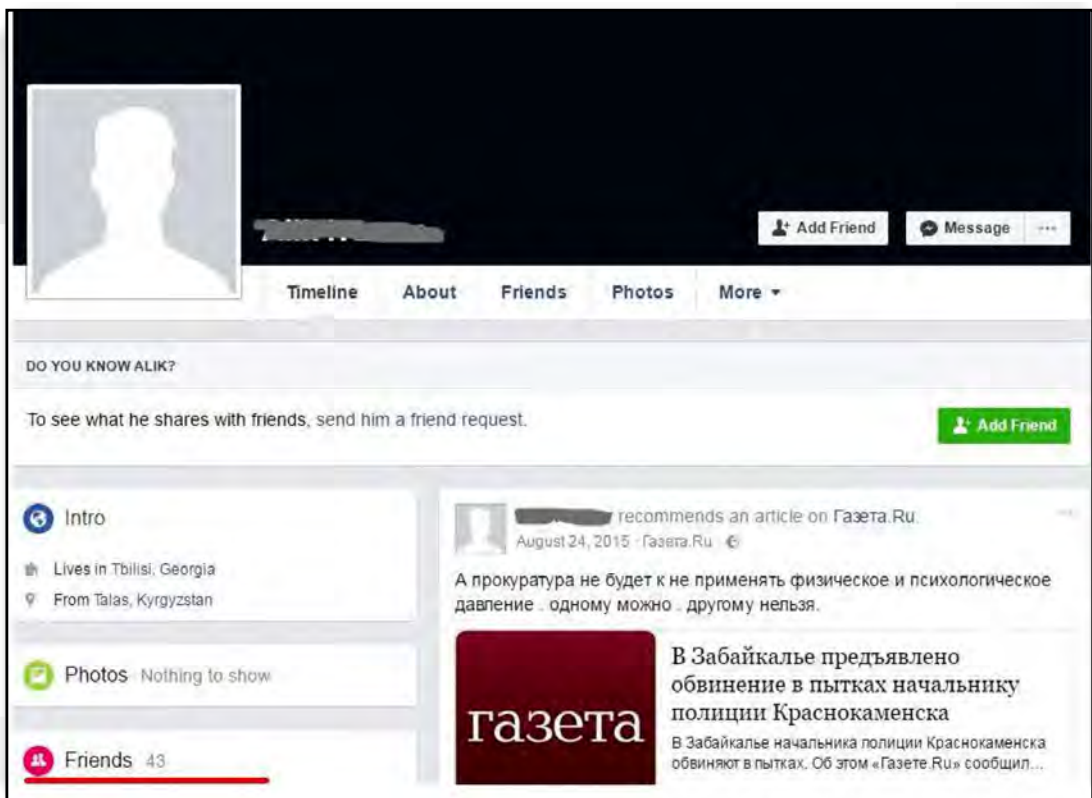
- მხარდაჭერის მოპოვება საზოგადოებაში;
- ახალი წევრების რეკრუტირება (მაგ. ალ-ყაედას სტრატეგია, ISIS);
- მოწინააღმდეგის მოტყუება და დაშინება;
- სადაზვერვო ინფორმაციის შეგროვება; ბრძანების გაცემა; კონტროლი

სახელმწიფო და არასახელმწიფო აქტორები ტროლებს იყენებენ ფსიქოლოგიურ (Psychological warfare) და ჰიბრიდულ (Hybrid Warfare) ომებში. ფსიქოლოგიური ომი გულისხმობს სამიზნე აუდიტორიის ღირებულებებსა და ფასეულობათა სისტემაზე, მათ აღქმებზე, ემოციებზე, მოტივებზე, მსჯელობაზე და იდეალურ ვარიანტში სამიზნე აუდიტორიის ქცევაზე გავლენის მოხდენას. **ჰიბრიდულ ომს** პოლიტიკური ანალიტიკოსები აფასებენ როგორც – რეგულარული ომის (სადაზვერვო და დივერსიული მეთოდების დამატებით) საინფორმაციო ომის და კიბერომის კომბინაციას.

როგორ ამოვიცნოთ ტროლი?

ტროლების ამოცნობისთვის რამდენიმე ფაქტორს უნდა მივაქციოთ ყურადღება:

- ვათვალიერებთ მომხმარებლის პროფილს. ტროლების უმრავლესობის პროფილზე განთავსებული სურათების რაოდენობა უმეტეს შემთხვევებში ძალიან მცირეა.
- ხშირად ტროლები პროფილის ფოტოდ სხვის ფოტოებს იყენებენ. ამის გამოსავლენად კარგი ხერხია გუგლის ფოტოების საძიებო სისტემის Google Image Search-ის გამოყენება. გადმოვტვირთოთ პროფილის სურათი და მოვძებნოთ საძიებო სისტემით.
- **განყოფილება About** – უმეტესწილად ტროლების პროფილები მათზე საკმაოდ მწირ ინფორმაციას გვაწვდის. ყურადღება მივაქციოთ დეტალებს რაც ისინი შესაძლოა ტროლის იდენტიფიცირებაში დაგვეხმაროს (მაგ. საცხოვრებელ ადგილად ხშირად მითითებულია აშშ).
- ტროლების უმრავლესობას არ ჰყავს ბევრი მეგობარი. თუ პროფილს ჰყავს ბევრი უცხოელი და მცირე ადგილობრივი მეგობარი, სავარაუდოდ ყალბ პროფილთან გვაქვს საქმე.

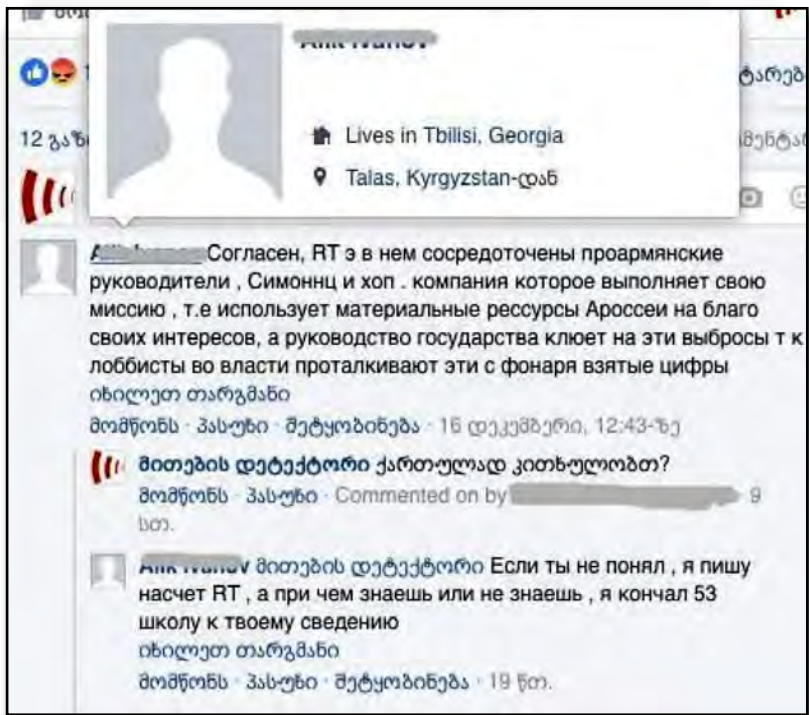
ნატოს სტრატეგიული კომუნიკაციების ცენტრის (NATO STRATCOM COE) გზამკვლევი პრორუსულ (ჰიბრიდულ) ტროლებთან საბრძოლველად

პირველი ნაბიჯი: პრორუსული ტროლის იდენტიფიკაცია

- პრორუსული ტროლი წერს გრძელ კომენტარებს.
- კომენტარები უმეტესწილად კონტექსტიდანაა ამოვარდნილი და სადისკუსიო თემატიკას არ ეხება.
- უთითებს კრემლისტური ვებსაიტების ბმულებს.
- კომენტარის ავტორი აგრესიულია. ტროლები არიან მუდმივად ერთ, რადიკალურ პოზიციებზე და ძირითადად კრემლისტური მედიის მესიჯებს ავრცელებენ.
- უკვე იდენტიფიცირებულია სხვა კომენტარების ავტორების მიერ როგორც ტროლი.
- თუ უკვე შეამჩნიეთ ერთი ჰიბრიდული ტროლი, სხვების აღმოჩენაც შეგიძლიათ – ისინი ძირითადად ჯგუფურად მუშაობენ.

მეორე ნაბიჯი: გადამოწმება

- დაუსვით შეკითხვა – ენის ბარიერის გამო ჰიბრიდულ ტროლებს პასუხის გაცემა უჭირთ.

- მოიძიეთ Google-ში სხვადასხვა პროფილზე გავრცელებული მსგავსი მესიჯი (დროის დიდი მონაკვეთის განმავლობაში ერთი და იგივე კომენტარი თუ ჩნდება სხვადასხვა თემატიკის სტატიების ქვეშ).

მესამე ნაბიჯი: მონიშვნა

- მონიშნეთ კომენტარით, რომ სხვა ინტერნეტ მომხმარებლებმაც მოახდინონ მისი იდენტიფიცირება.

მეოთხე ნაბიჯი: უგულვებელყოფა

- მნიშვნელოვანია, რომ ჰიბრიდულ ტროლთან საუბარში არ შეხვიდეთ.
- რაც უფრო შეხვალთ ტროლთან კონტაქტში, მით უფრო სანდოს შთაბეჭდილებას დატოვებს ის გამოუცდელი ინტერნეტ მომხმარებლების თვალში.
- რაც უფრო მეტ პასუხს მიიღებს ტროლი, მით მეტ „დაწკაპუნებას“ გამოიმუშავებს. ნეგატიური კომენტარებიც კი შეიძლება დაეხმაროს ტროლს მიზნის მიღწევაში.
- თქვენი ნებისმიერი რეაქცია შეიძლება მომავალში პროვოკაციის ასაგორებლად გამოიყენონ (პროპაგანდისტულმა არხებმა ნებისმიერი ამონარიდი შეიძლება განაზოგადონ, როგორც „რეალობის ამსახველი მოსაზრება“).

დროლების ქარხანა რუსეთში

2015 წლის ივნისში შურნალისტიკა და აქტივისტის ლიუდმილა სავჩუკის მიერ სასამართლოში ხელფასის გადაუხდელობის გამო შეტანილი საჩივრის შედეგად, სანკტ-პეტერბურგში არსებული ინტერნეტის კვლევის სააგენტო, იგივე „რუსული ტროლების ქარხანა“ გამოაშკარავდა. დაწესებულებაში 400-მდე თანამშრომელი მუშაობდა და კრემლის მესიჯებს სოციალურ ქსელსა და ინტერნეტ საიტებზე ანთავსებდა. სააგენტოს თანამშრომლები 12-საათიანი სამუშაო გრაფიკით მონაცვლეობით მუშაობდნენ და წერდნენ ბლოგებს პლატფორმებზე “LiveJournal” და “ВКонтакте”. გარდა ბლოგებისა, ისინი ასევე ასრულებდნენ სხვადასხვა ტექნიკურ დავალებას, ტოვებდნენ კომენტარებს რუსულ და უცხოური მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების მიერ გამოქვეყნებულ ახალ ამბებზე, ამონტაჟებდნენ ვიზუალურ

გამოსახულებებს ფოტოშოპის მეშვეობით. ლუდმილა საფრუკის თქმით, თანამშრომლებს ინტერნეტში ვლადიმირ პუტინის მხარდამჭერი კომენტარების მასობრივი გავრცელებისათვის თვეში 750\$-მდე უხდიდნენ. „ინტერნეტის კვლევის სააგენტოს“ მილიციის გადამდგარი პოლკოვნიკი ხელმძღვანელობდა და ორგანიზაცია დაფინანსებას ვლადიმირ პუტინის მეგობრის ევგენი პრიგოჟინის ჰოლდინგიდან Concord Catering-ი იღებდა. ოფიციალურმა კრემლმა განაცხადა, რომ სააგენტოსთან არანაირი კავშირი არ აქვს. პორტალ **СБИС-ის მონაცემებით** სანკტ-პეტერბურგში არსებული შპს „ინტერნეტის კვლევა“ 2015 წლის სექტემბრიდან ლიკვიდირებულია.

პრორუსული ტროლები – ფინეთი

ნატოს სტრატეგიული კომუნიკაციების ცენტრის მონაცემებით, ფინეთში პრორუსული ტროლების მიერ ყველაზე ხშირად განხილვადი თემა უკრაინაში განვითარებული მოვლენებია. პრორუსულმა ტროლებმა ინტერნეტ სივრცეში 2500 ზე მეტი ფოტო გავრცელეს ჰაშთაგით #SaveDonbassPeopleFromUkrArmy. მსგავსი ტიპის ფოტოების მეშვეობით პრორუსული ტროლები ცდილობდნენ გაეგრძელებინათ და დაემკვიდრებინათ გზავნილი, რომ უკრაინული არმია არაჰუმანურია და კლავს ბავშვებს, ხოლო რუსეთის ჩარევა ამგვარ კრიზისულ სიტუაციაში აუცილებელია.

მარჯვენა ფოტოზე გამოსახული სცენა წარმოადგენს კადრს 2010 წელს გადაღებული ფილმიდან The Brest Fortress.

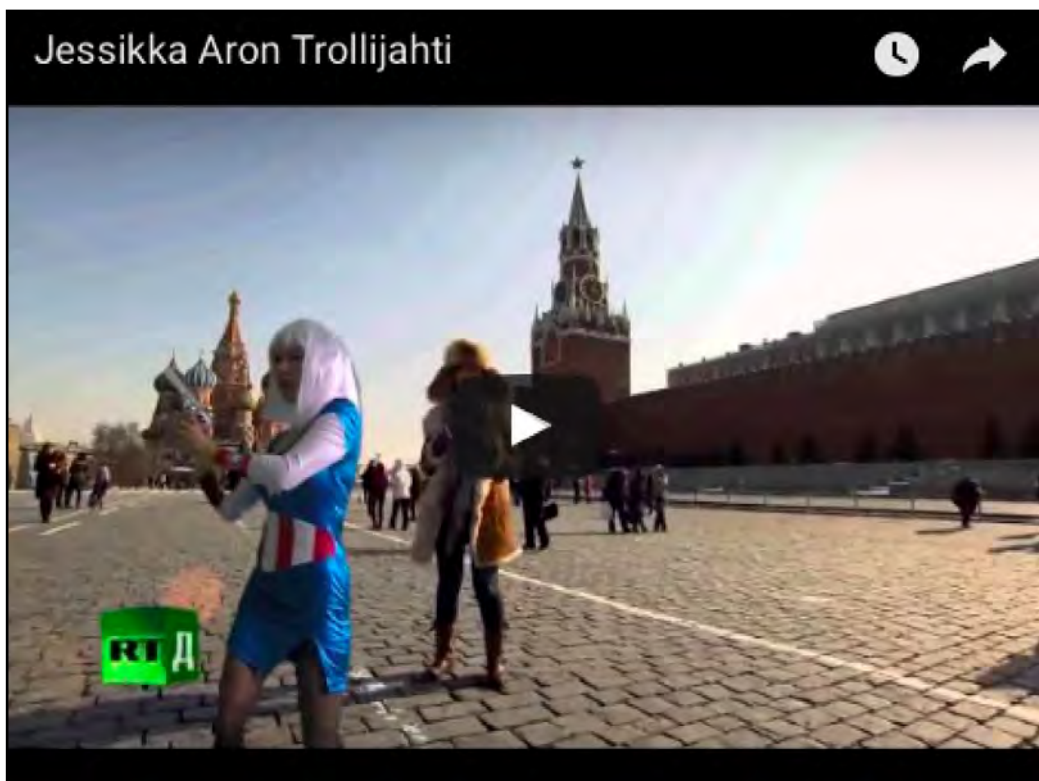
სცენა ფილმიდან The Brest Fortress.

ტროლები ფინელი ჟურნალისტის ჯესიკა არონ წინააღმდეგ

ფინელი გამომძიებელი ჟურნალისტი ჯესიკა არონ, პრორუსი პროპაგანდისტების მიერ მის წინააღმდეგ აგორებული ფართომასშტაბიანი დისკრედიტაციის მსხვერპლი მას შემდეგ გახდა, რაც ჟურნალისტმა კრემლის ტროლების შესახებ სტატიების წერა 2014 წლის სექტემბერში დაიწყო.

ცნობილმა ფინელმა პროპაგანდისტმა იოჰან ბეკმანმა გაავრცელა ყალბი ინფორმაცია, თითქოს ჟურნალისტი აშშ-ს საგარეო დაზვერვისთვის მუშაობდა და ასევე თანამშრომლობდა ნატოსა და ესტონეთის უშიშროებასთან. იოჰან ბეკმანი რუსეთის პრეზიდენტის, ვლადიმერ პუტინის მიერ დაარსებული „რუსული სტრატეგიული კვლევების ინსტიტუტის“ (RISS) ოფიციალური წარმომადგენელია სკანდინავიის ქვეყნებში. ინსტიტუტი კრემლის მიერ დაფინანსებული ორგანიზაციაა, რომელიც რუსეთსა და მის საზღვრებს გარეთ კრემლის პოლიტიკასა და ინტერესებს უწევს ადვოკატირებას.

მასობრივი ინტერნეტკამპანია ტროლების, ფეიკ-პროფილებისა და პრო-რუსული პროპაგანდისტების მონაწილეობით ჯესიკა არონს გამოხატვის თავისუფლების ხელყოფაში სდებდა ბრალს. ჟურნალისტი ელექტრონული ფოსტით ასობით რუსულენოვან წერილს, სატელეფონო მუქარასა და შეტყობინებას იღებდა. ჟურნალისტის მადისკრედიტირებელი მეილები ეგზავნებოდათ ქვეყნის ხელისუფლების წარმომადგენლებს, პოლიტიკოსებს, ფინურ მედიასა და კოლეგებს სამსახურში. მაგალითად, ერთ-ერთი სატელეფონო მუქარა, რომელიც უკრაინული ნომრიდან განხორციელდა, მხოლოდ ტელეფონის ყურმილში ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლის ხმით შემოიფარგლებოდა. ჟურნალისტს 20 წლის წინ გარდაცვლილმა მამამაც „მისწერა“ შეტყობინება, თითქოს „თვალყურს ადევნებდა“ შვილს. იუთუბზე პოპულარული გახდა ჯესიკა არონზე დაწერილი სიმღერა და ვიდეორგოლი, რომელიც მას ე.წ. „რუსეთის ტროლების არმიის ჰიბრიდული ომის დეპარტამენტმა“ მიუძღვნა. ვიდეოში სპეციალურ კოსტიუმსა და პარიკში გამოწყობილი მსახიობი ჯესიკა არონს განასახიერებს, რომელიც „ნატოს ნდობით აღჭურვილი პირი“, „ამერიკის ტროლი“ და „ბონდის გოგონა“ რუსული ტროლების და ვლადიმერ პუტინის წინააღმდეგ.

ჯესიკა აროს დამსაქმებელი ფინური სამაუწყებლო კომპანიის YLE-ს წინააღმდეგ რამდენიმე საჩივარიც კი იქნა გაგზავნილი ფინეთის საპარლამენტო ომბუდსმენტთან ბრალდებით, რომ კომპანია „კანონს არღვევდა“. ომბუდსმენტის მიერ ყველა საჩივარი უარყოფილია.

პრორუსული ტროლები – უკრაინა

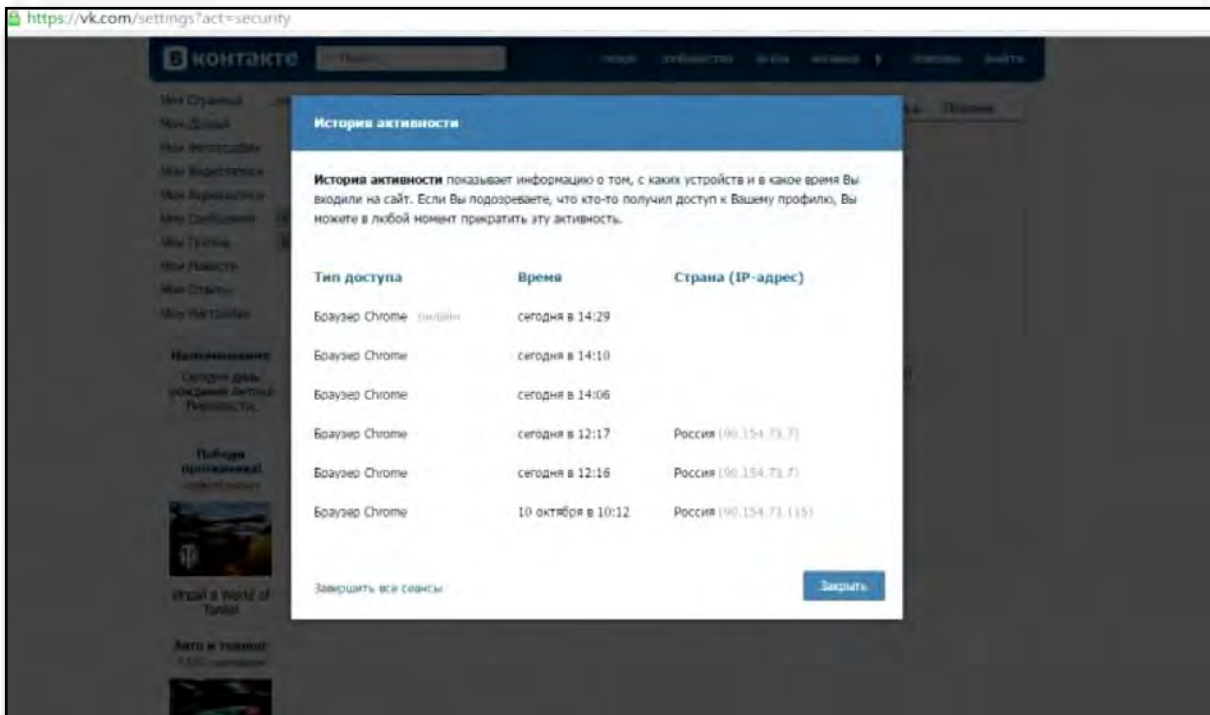
უკრაინა – რუსული ტროლინგის ყველაზე თვალსაჩინო და ცენტრალური თემაა. ტროლინგი უკრაინაში ქვეყნის მიმართ რუსეთის გაცილებით ფართომასშტაბიანი ჰიბრიდული ომის სტრატეგიის ერთ-ერთი ნაწილი იყო. 2015 წლის მარტში უკრაინის უსაფრთხოების სამსახურმა ოფიციალურად განაცხადა, რომ უკრაინის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდისტული ძალისხმევის უკან რუსეთის ფედერალური უშიშროების სამსახური (FSB) იდგა. ეს მოიცავდა აქტივობებს სოციალურ მედიაში FSB-ს მიერ კონტროლირებადი ტროლების მეშვეობით.

პრორუსული ტროლების საქმიანობა უკრაინაში უკრაინის ეროვნულმა ახალი ამბების სააგენტომ UKRINFORM შეისწავლა.³ სააგენტომ გამოავლინა მოსკოვიდან მართული 2000-მდე პროფილი სოციალურ მედიაში, რომლებიც ჩართულნი იყვნენ კამპანიაში „მესამე მაიდან“. კამპანიას მეთაურობდა „დონეცკის სახალხო რესპუბლიკის“ ყოფილი მებრძოლი ნიკნეიმით სტეპან მაზურა.

სტეპან მაზურას ფეისბუქის გვერდი

³ Euromaidan Press, 2016. „რუსული ტროლების ფერმები უკრაინის მთავრობის დამამხობელი კამპანიის მიღმა“. <http://bit.ly/2oppWcJ>

სტეპან მაზურა-ს ანგარიშები, რომლებიც რუსული IP მისამართიდან იმართება

კამპანია „მესამე მაიდან“: გულისხმობდა ხალხის ქუჩაში გამოყვანას, რათა ძალაუფლება გადასცემოდა ახალ მთავრობას, რომელიც აღარასდროს დაუშვებდა „მაიდანის გამეორებას“.

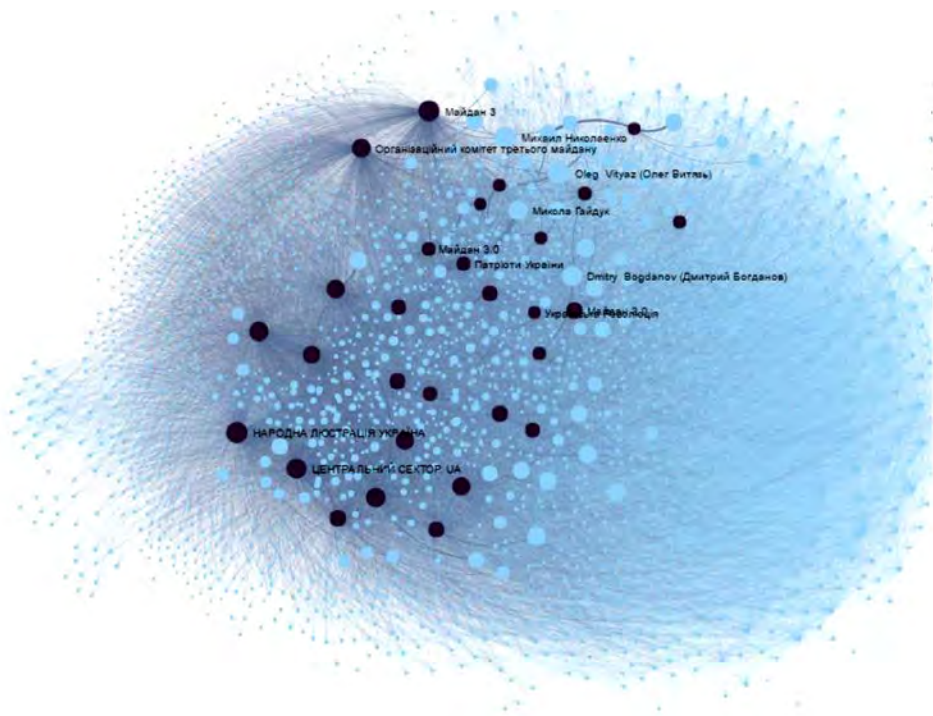

UKRINFORM-მა დაადგინა, რომ სტეპან მაზურა-ს IP მისამართი მოსკოვში იყო რეგისტრირებული და სინამდვილეში ის „დონეცკის სახალხო რესპუბლიკის“ ყოფილი მებრძოლი სერგეი შუკი იყო.

სერგეი შუკი (იგივე სტეპან მაზურა) დონეცის თვითგამოცხადებული რესპუბლიკის ე.წ. თავდაცვის მინისტრ ედუარდ ბასურინთან ერთად

ამის შემდგომ სტეპან მაზურას პროფილები სოციალურ ქსელში გაქრა. თუმცა მოგვიანებით, ადმინის ფუნქციები ახალმა იუზერმა „მიკოლა ჰაიდუკ“-მა შეითავსა. უკრაინული პორტალის Texty.org.ua-ს ჟურნალისტებმა გააანალიზეს 29 სოციალური მედიის ჯგუფი, რომლის ადმინისტრატორები ან აქტიური იუზერები დაკავშირებული იყვნენ „სტეპან მაზურა“-სთან, ან იმ ჯგუფებთან (Facebook, V Kontakte) რომელთაც ის მართავდა. პროფილების უმეტესობა პროფესიონალი ტროლების მიერ იყო შექმნილი. ნაწილი კი ჩვეულებრივი ადამიანების მიერ, რომლებიც ჯგუფის მეშვეობით უმეგობრდებოდნენ ტროლებს. ქსელი 2000 მომხმარებელს მოიცავდა.

ტროლების ქსელის გრაფიკული გამოსახულება texty.org.ua-ს მიხედვით

ტროლუბი ჩინეთი

თუ რუსეთში ვლადიმირ პუტინი ინტერნეტში ტროლუბის მასიურ არმიას პოლიტიკური ოპონენტებისა და მისი კრიტიკოსების წინააღმდეგ იყენებს, ჩინეთში მთავრობის ტაქტიკა მნიშვნელოვნად განსხვავებულია. ჰარვარდის ახალი კვლევის მიხედვით, ჩინეთის მთავრობა ყოველწლიურად სოციალურ მედიაში 488 მილიონ ყალბ კომენტარს აქვეყნებს, რაც დაახლოებით ტვიტერის დღიური საერთო გლობალური მოცულობის ტოლია. ჩინეთში ამ პროპაგანდისტებს „50 ცენტიან პარტიას“ უწოდებენ, რადგან გავრცელებული ინფორმაციით, სოციალური მედიის თითოეულ პოსტში მათ 50 ჩინურ ცენტს უხდიან. რუსეთის ონლაინ პროპაგანდის ძალისხმევა კრიტიკოსთა მიმართ პერსონალურ თავდასხმებზეა მიმართული, ჩინური პროპაგანდის შემთხვევაში, აქცენტი უფრო ნაციონალიზმზე და კომუნისტური პარტიის რევოლუციურ წარსულზე კეთდება. კვლევის თანახმად, ჩინეთის ყველაზე დიდ საფრთხედ არა ქვეყნის გარედან მომდინარე პროცესი, არამედ საკუთარი მოსახლეობაა წარმოდგენილი – საფრთხის თავიდან აცილება კი არა პირდაპირი კონფრონტაციით, არამედ ყურადღების გადატანით ხდება.